

تبیین اهداف تربیت اقتصادی دوره ابتدایی در ایران مبتنی بر سنتز پژوهی

The Learning Objectives of Economic Education Curriculum for Elementary levels: A Research Synthesis

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۱۰/۳۰؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۳/۱۸

A. Ghandehari

M. Mehrmohammadi (Ph.D)

E. Talae (Ph.D)

S. Faraji (Ph.D)

محمود مهر محمدی^۲

سجاد فرجی دیزجی^۴

آزاده قندهاری^۱

ابراهیم طلائی^۳

Abstract: The present study aims to explain the learning objectives of economic education at the elementary levels. This study is conducted within the qualitative research paradigm in which research synthesis procedures are applied including text-mining. This is done with the purpose of extracting meanings from the compiled texts using these techniques: information extraction, summarization, categorization, clustering, and information representation. The purposefully selected texts include basic and classic texts in Islamic Economics, Persian literature and the needs of the society which was generated through surveys and interviews.

The findings of the study are categorized into four groups: individual characteristics, social characteristics, economic concepts and economic ethics. Each of these categories includes certain learning objectives.

Keywords: objectives, economic education, elementary levels, research synthesis, text mining techniques

چکیده: پژوهش حاضر با هدف تبیین اهداف تربیت اقتصادی در دوره ابتدایی انجام شده است و در گروه پژوهش‌های کیفی قرار دارد، که در آن از روش سنتز پژوهی استفاده شده است. تکنیک‌های متن‌کاوی که برای کاوش متن داده یا کشف دانش از متن شناخته شده، برای سنتز پژوهی به خدمت گرفته شده است. تکنیک‌های استفاده شده برای متن‌کاوی روی مجموعه اطلاعات متنی شامل: استخراج اطلاعات، خلاصه‌سازی، گروه‌بندی، خوشه‌بندی و مصورسازی اطلاعات می‌باشد. جامعه تحلیلی پژوهش مطالعه منابع پایه در زمینه اقتصاد اسلامی، نیازهای جامعه و بررسی ادبیات فارسی می‌باشد که بصورت هدفمند، بخش‌هایی از جامعه پژوهش که اهداف تربیت اقتصادی در دوره ابتدایی را پوشش می‌دهد مطالعه شده است. یافته‌های حاصل از این پژوهش در چهار خوشه ویژگی‌های فردی، ویژگی‌های اجتماعی، مفاهیم اقتصادی و اخلاق اقتصادی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: اهداف تربیت اقتصادی دوره ابتدایی، سنتز پژوهی، تکنیک‌های متن‌کاوی.

ghandehari7@gmail.com

mehrmohammadi_tmu@hotmail.com

ebrahim.talae@gmail.com

s_dizaji@modares.ac.ir

۱. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تربیت مدرس (نویسنده مسؤل)

۲. استاد دانشگاه تربیت مدرس

۳. استادیار دانشگاه تربیت مدرس

۴. استادیار دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه

دوره ابتدایی، مهمترین دوره تحصیلی در تمام نظام‌های آموزش و پرورش جهان است. در رشد مفاهیم و معانی اموری که کودک در زندگی روزمره با آنها مواجه است، نقش مهمی برعهده دارد. این دوره تداوم بخش تکوین شناختی، زیستی و اجتماعی کودک است. دوره‌ای است که در آن فرصت و موقعیت مناسبی برای تحصیل، تربیت و یادگیری شیوه ارتباط صحیح با دیگران برای کودک فراهم می‌گردد و استعدادهای هر کودک به تدریج شکوفا می‌شود (صافی، ۱۳۸۶). بعبارت بهتر، کودکان در حال رشد در جهان پیچیده‌ای هستند که نیاز دارند عهده‌دار آینده مالی خود باشند. هنگامی که در جوانی یاد می‌گیرند که مستقل زندگی کنند آنها نیاز دارند بدانند که چگونه بودجه‌بندی کنند و انتخاب مالی آگاهانه برای هر روز زندگی داشته باشند (چاکرابارتی^۱، ۲۰۱۲: ۳). هنگامی که تربیت اقتصادی از کودکی از دست برود، می‌تواند منجر به حیرانی و سردرگمی در بزرگسالی در رابطه با اقتصاد شود (ماندل و هاسون^۲، ۲۰۰۹ به نقل از الونگ^۳، ۲۰۱۳: ۱۱۹۲). لذا زندگی پیچیده امروز اقتضا می‌کند که نسل آینده، برای مواجه با مشکلاتش، براساس مؤلفه‌های اقتصادی صحیحی تربیت شود. حتی کودک پیش‌دبستانی، درسال‌های نخستین تحصیلش برای زندگی موفق نیازمند این است که بداند کارکردن با ارزش است و امری است لذت بخش و مقدس و ثمره کار آن درآمد است. باید گفت درآمد به زبان پول خلاصه می‌شود و هر انسان کالایی را که مصرف می‌کند حاصل دسترنج انسان‌هایی است که آن را تولید می‌کنند بنابراین، باید تربیت اقتصادی هر نسل در ابتدای دبستان به درستی پی‌ریزی شود تا در سال‌های پایانی دبستان و دوره‌های بعدی به کارآمدی موثر و شکوفایی در این حیطه منتهی گردد (کاکوجویباری، ۱۳۹۱).

تربیت اقتصادی مجموعه‌ای از عناصر بینشی، گرایشی و رفتاری است که به انتخاب‌ها و تصمیم‌های اقتصادی و در نهایت به زندگی فردی و جمعی انسان شکل می‌دهد. منظور از انسان در این تعریف، بردار هویت‌های انسانی شامل فرد و انواع هویت‌های جمعی (خانوادگی،

-
1. Chakrabarty
 2. Mandell & Hanson
 3. Elong

سازمانی، قومی، ملی، بین‌المللی و جهانی) است (پیغامی و طغیانی، ۱۳۹۵). تربیت اقتصادی شامل سواد مالی و همچنین به لحاظ مالی قادر به انجام کاری بودن است (صندوق بین‌المللی کمک به کودکان ملل متحد^۱، ۲۰۱۲: ۳).

برای دستیابی به اهداف تربیت اقتصادی، منابعی به منظور رسیدن به آن بایستی لحاظ گردد. بطوریکه می‌توان گفت اهداف آموزشی، غالباً مرتبط با جامعه و نیازهای آن بوده است، یا نیازهایی از یادگیرندگان را مورد توجه قرار می‌دهد و یا ترکیبی از هر دو می‌باشد. از این‌رو جامعه و یادگیرنده را می‌توان از منابع اصلی اهداف آموزش و پرورش محسوب کرد (میرزاییگی، ۱۳۸۴). آن‌دسته از طراحان برنامه درسی که از جامعه بعنوان یکی از منابع برای برنامه درسی سود می‌جویند معتقدند که مدرسه یک نمایندگی اجتماعی است. مدرسه باید ریشه عقاید خود را درباره برنامه درسی از تحلیل موقعیت‌های اجتماعی وام گیرد. در این میان، جان دیویی مشخصاً از تعلیم و تربیت بعنوان عامل بهبود اجتماع یاد می‌کند، اما او همچنین تأکید می‌کند که معلمان، جامعه را بعنوان یک منبع تعیین اهداف در برنامه درسی در نظر بگیرند (قادری، ۱۳۹۱). از سوی دیگر، رفع نیازهای جامعه و فرد به صورت علمی مستلزم استفاده از علوم و فنون، رشته‌ها و موضوع‌های مختلفی است که بر حسب نوع اهداف با آن ارتباط می‌یابند؛ بنابراین، دیگر منبع تعیین اهداف، موضوعات درسی یا دانش است (میرزاییگی، ۱۳۸۴). لذا ساخت دانش و دیدگاه‌های متخصصان یکی دیگر از عوامل تعیین‌کننده اهداف آموزشی است (شعبانی، ۱۳۹۱).

در حالی که برخی علم را بعنوان منبعی برای طراحی برنامه درسی و تعیین اهداف در نظر می‌گیرند و محتوای درسی را وابسته به محتوای علمی می‌کنند، برخی دیگر، علم را از سایر حوزه‌های مطالعه جدا می‌دانند. اگر دانش بعنوان یکی از منابع اصلی در طراحی برنامه درسی و تعیین اهداف در نظر گرفته شود، بطور مشخص انواع محتوای علمی و غیرعلمی از دانسته‌های بشر نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. این درحالی است که دانش به دو صورت نظام‌دار و غیرنظام-دار قابل استفاده است. دانش نظام‌دار دارای ساختار و روش‌های پژوهشی مخصوص به خود است و دانش غیرنظام‌دار هر چند دارای محتوای مخصوص به خود نیست، اما دانش آن

1. United Nations International Children`S Fund (Unicef)

بوسیله پژوهش‌هایی که در آن قلمرو صورت گرفته از حداقل همگرایی برخوردار شده است (قادری، ۱۳۹۱). بعنوان مثال دانش نظام‌دار اقتصاد دارای ساختار مفهومی بی‌همتایی است اما اشعار و ضرب‌المثل‌های اقتصادی (بعنوان یکی از منابع تعیین اهداف) یک دانش غیرنظام‌دار بوده است و دارای محتوای مختص به خود نیست و از سایر رشته‌ها دانش خود را وام گرفته است اما حوزه آن یک حوزه مشخص، یعنی مطالعه اشعار صرفاً در اقتصاد است. بنابراین منابع تعیین اهداف نیز در پژوهش حاضر شامل دانش نظام‌دار و غیرنظام‌دار اقتصاد اسلامی (کتاب نظری به نظام اقتصادی اسلام شهید مطهری و اقتصادنا شهید صدر)، نیازهای جامعه ایران (با تکیه بر اسناد بالادستی؛ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، سند چشم‌انداز بیست ساله کشور و برنامه ششم توسعه و گردآوری اطلاعات از کارآفرینان برتر) و ادبیات فارسی (شعر و ضرب-المثل اقتصادی) با تکیه بر دیدگاه متخصصان تعیم و تربیت و حوزه اقتصاد می‌باشد.

در راستای وضعیت موجود برنامه درسی تربیت اقتصادی، موسی‌زاده و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی کاربست مؤلفه‌های حوزه‌ی توزیع تربیت اقتصادی در نظام آموزش و پرورش مبتنی بر آموزه‌های اسلامی پرداختند آنان در پژوهش خود چنین نتیجه گرفته‌اند که مؤلفه‌ها در حوزه توزیع در سه مقوله هدف توزیع، ابزارهای مالی توزیع و آسیب‌شناسی توزیع ثروت به همراه زیرمقوله‌هایشان قابل طبقه‌بندی است: ذیل مقوله هدف توزیع زیرمقوله برقراری عدالت، ذیل مقوله ابزارهای مالی توزیع زیرمقوله‌های انفاق، قرض، زکات و خمس و ذیل مقوله آسیب-شناسی توزیع ثروت زیرمقوله مفساد اقتصادی، استخراج و تبیین شده است. ادیب و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با بررسی مبانی دینی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، بر لزوم دوری از سلطه‌پذیری برای دستیابی به حیات طیبه، اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال اقتصادی، عزت‌مندی، و ایمان و استقامت بر آن و عمل به مقتضای آن در مبارزه با اولیای طاغوت و سلطه‌گران اشاره کرده‌اند. موسی‌زاده و صنعتی (۱۳۹۶) در پژوهشی به تبیین مؤلفه‌های تربیت اقتصادی بر اساس آموزه‌های اسلامی پرداختند که یافته‌های پژوهشی آنان حاکی از استخراج ۴۸ مؤلفه ذیل سه مفهوم کلی تولید، توزیع و مصرف است. به تفکیک در ذیل مفهوم تولید، ۳ مقوله عوامل تولید، کسب و کارهای مولد و عوامل بهره‌وری تولید با ۱۹ زیرمقوله، در ذیل مفهوم توزیع، ۳ مقوله هدف توزیع، ابزارهای

مالی توزیع و آسیب‌شناسی توزیع ثروت با ۱۶ زیرمقاله و در ذیل مفهوم مصرف، ۲ مقاله نیازها و انگیزه‌های ایجاد مصرف و ویژگی‌های مصرف با ۱۳ زیرمقاله، استخراج و طبقه‌بندی شده است. علیزاده (۱۳۹۲) با تحلیل محتوای کتاب‌های درسی ریاضی و تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های سواد مالی و اقتصادی معتقد است که تأکید بیشتر بر سواد مالی و اقتصادی در محتوای برنامه‌های درسی دوره ابتدایی ضروری به نظر می‌رسد. ممشلی (۱۳۹۲) در زمینه نیاز سنجی برنامه درسی سواد مالی در آموزش و پرورش دوره ابتدایی به قصد طراحی برنامه درسی بیان می‌کند که سه موضوع مالیه شخصی، خدمات و تولیدات مالی، مسئولیت‌ها و حقوق مصرف‌کننده و اهداف مربوط به هر موضوع از نظر صاحب‌نظران به عنوان نیاز آموزشی برای دوره ابتدایی پذیرفته شدند و اما، پیغامی و تورانی (۱۳۹۰) به ماهیت برنامه درسی اقتصاد و ضرورت وجود آن در مجموعه آموزش‌های رسمی و عمومی (دبستان، راهنمایی و دبیرستان) می‌پردازند و به دنبال ارائه یک برنامه عمل برای یک برنامه درسی مغفول می‌باشند. لذا علاوه بر پژوهش‌های صورت گرفته، این پژوهش تلاش می‌کند تا به تبیین اهداف تربیت اقتصادی دانش‌آموزان دوره ابتدایی بپردازد.

روش پژوهش

روش به کار رفته در این پژوهش سنتز پژوهی است، روش مذکور عملیاتی کردن این اصل است که علم قابلیت جمع‌یا تراکم نظامند دانش‌های تولید شده پیشین را دارد (چالمز، هجز و کوپر، ۲۰۰۲ به نقل از مازندرانی، ۱۳۹۶). چراکه دانش موجود در مطالعات و گزارش‌های منفرد معمولاً برای استفاده مستقیم در تصمیم‌گیری مناسب نیست. این دانش باید با دانش تولید شده در دیگر مطالعات مربوط پیوند یابد و کل مجموعه دانش حاصله در قالبی متناسب با نیازهای کنونی به دانش، مورد ارزیابی، سازماندهی مجدد و تفسیر قرار گیرد (مارش^۱، ترجمه مشایخ و عابدی، ۱۳۹۲). لذا، سنتز به فرآیندی اشاره دارد که طی آن برخی از عناصر در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند یا اینکه در قالب یک کل به هم می‌پیوندند (استرایک و پوزنر^۲،

1. Marsh
2. Strike and posner

۱۹۸۳ ب: ۳۴۶). این امر چیزی بیش از کنار هم نهادن صرف دسته‌ای از اطلاعات است. در جریان سنتز، تأکید بر تلفیق مطالب گوناگون در چارچوب ادراکی خاصی است که پیدایش دیدگاه‌ها یا روابطی جدید را در پی داشته باشد (مارش^۱، ترجمه مشایخ و عابدی، ۱۳۹۲). ترکیب و سنتز اطلاعات می‌بایست با تکیه بر تکنیک‌هایی صورت پذیرد، یکی از تکنیک‌هایی که می‌تواند در سنتز پژوهی بکارگماشته شود تکنیک‌های متن‌کاوی است. با توجه به اینکه بسیاری از اطلاعات به شکل متن ذخیره شده‌اند، متن‌کاوی به مثابه کاوش متن داده یا کشف دانش از متن شناخته شده و حوزه‌ای نو و میان رشته‌ای است که از رشته‌های بازیابی اطلاعات، داده‌کاوی، یادگیری ماشینی، آمار و زبان‌شناسی محاسباتی مشتق شده است (آقاکاردان و کیهانی‌نژاد، ۱۳۹۱). استفاده از تکنیک‌های متن‌کاوی منجر به یافتن اطلاعاتی خواهد شد که حاصل علوم و متون مختلف است و با گذر از مراحل مختلفی بدست می‌آید که شامل: استخراج اطلاعات، خلاصه‌سازی، گروه‌بندی، خوشه‌بندی و مصورسازی اطلاعات می‌باشد. استخراج اطلاعات هنگامی است که با حجم زیاد متون روبرو باشیم. در خلاصه‌سازی هدف، کاهش طول جزییات یک سند است در حالی که نکته‌های اصلی و مفهوم کلی آنها حفظ می‌شود. تکنیک گروه‌بندی عبارت است از تعیین هویت عناوین اصلی که از شمارش کلمه‌ها در اسناد از پیش تعریف شده به دست می‌آیند. در گروه‌بندی، اسناد بر اساس، بیشترین محتوا روی یک عنوان مخصوص، درجه‌بندی می‌شود. تکنیک خوشه‌بندی در متن‌کاوی، دسته‌بندی کردن اسناد مشابه بر پایه محتوای آنها است به طوری که اسنادی که دارای خصوصیات و ویژگی‌های مشابه هستند در یک دسته قرار می‌گیرند و نهایتاً در مصورسازی گرافیکی اطلاعات، اطلاعات قابل درک بهتری به وسیله متون، مبتنی بر توصیف‌ها، فراهم می‌شود. همچنین، این تکنیک کمک می‌کند تا مجموعه اسناد بزرگ استخراج شوند. آنچه در پژوهش حاضر مدنظر است دستیابی به اهداف تربیت اقتصادی در دوره ابتدایی با روش سنتز پژوهی است که در آن از تکنیک‌های متن‌کاوی استفاده شده است تا اهداف تربیت اقتصادی از منظر علوم و متون مختلف شکل گیرد.

یافته‌های پژوهش

۱- استخراج اطلاعات

منابع تعیین اهداف براساس مقاصد مختلف، متفاوتند. در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و درسی به موجب الگوی ارائه شده به وسیله تایلر^۱ (۱۹۶۹)، منابع تعیین اهداف عبارتند از: جامعه، دانش-آموزان و متخصصان (صفوی، ۱۳۸۵: ۹۱). لذا، در زمینه جامعه، نیازهای جامعه ایران با تکیه بر اسناد بالادستی (سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، سند چشم‌انداز بیست ساله کشور و برنامه ششم توسعه) و گردآوری اطلاعات از کارآفرینان برتر کشور بدست آمده است، در زمینه ادبیات ایران، شعر و ضرب‌المثل بدلیل کاربرد زیاد آن در محتوای درسی انتخاب و علاوه-براین، به دلیل نظام و آموزه‌های اسلامی در کشور، دو منبع اصلی (کتاب نظری به نظام اقتصادی اسلام شهید مطهری و اقتصادنا شهید صدر) در حوزه اقتصاد اسلامی با نظر کارشناسان اقتصاد برگزیده شده است. لازم به ذکر است که انتخاب منابع فوق به منظور رسیدن به اهداف طبق نظر کارشناسان حوزه علوم تربیتی (۵تن از متخصصان) و اقتصاد (۹تن) صورت گرفته است و نظر متخصصان حوزه اقتصاد و آموزش، گام به گام تا پایان پژوهش اعمال شده است.

۲- خلاصه‌سازی

۲-۱- اقتصاد اسلامی

منابع پایه و اصلی در حوزه اقتصاد اسلامی مانند کتاب دو جلدی «اقتصادنا»، تألیف شهید صدر و کتاب شهید مطهری با نام، «نظری به نظام اقتصادی اسلام» در مقاله حاضر مورد بررسی قرار گرفته است و مفاهیم و مؤلفه‌های اولیه در قالب عبارات کوتاه و کلمات کلیدی از بطن آنها استخراج شده است. مفاهیم و مؤلفه‌های اولیه شامل موارد ذیل می‌باشد:

عمل مردم در زندگی اجتماعی به دو صورت: تولید و توزیع / شناخت نیازهای انسان / ارتباط انسان با طبیعت / دو وسیله عمده دستگاه توزیع: کار و احتیاج / کار / نقش کار و نیاز در توزیع ثروت / مالکیت خصوصی / مالکیت عمومی / مبادله / عدم زراندوزی و پرداخت زکات (مالیات) /

1. Tyler

مواد اولیه در زمین/ آب‌های طبیعی/ در نظرگرفتن کار بعنوان وسیله‌ای برای توزیع ثروت/ پرهیز از سود حاصل از ربا/ کسب سود حاصل از تجارت/ مالکیت خصوصی/ منابع تولید/ منابع تولیدی طبیعی/ تولید/ عدم تجاوز به حقوق دیگران/ تشویق انسان به کار و تولید/ عبادت دانستن کار و تلاش/ کسب درآمد و روزی حلال/ شناختن کار بعنوان نشانه و علامتی از ایمان/ افزایش علاقه به رشد تولید/ حرام دانستن قمار، سحر و شعبده بازی/ پرهیز از خرج‌های زائد و بیش از حد نیاز/ پرهیز از اسراف و تبذیر/ آگاهی از مسائل علمی و تکنولوژیکی (فنون و صنایع) روز، درک مفهوم و هدف از افزایش قدرت مادی و درک مکتب اقتصادی بعنوان جزیی از کل یک تمدن بزرگ/ در نظرگرفتن ثروت بعنوان هدف وسیله‌ای و نه هدف غایی/ داشتن رفتار اقتصادی مناسب در برخورد با منابع طبیعی و فرآورده‌های آن / پرداخت خمس و زکات به منظور مبارزه با فقر و ایجاد توازن جمعی/ نگاه جامع و یکپارچه داشتن به مسائل زندگی/ پول (ثروت) هدف نیست بلکه وسیله‌ای برای تولید و عمل است/ تأکید و توصیه بر تولید ثروت/ تأکید و توصیه بر مبادله ثروت یعنی تجارت و داد و ستد/ داشتن روحیه دفاع از مال با آگاهی از شهید شدن در صورت کشته شدن در این راه/ کسب در آمد مشروع/ درک مفهوم ارزش یا قیمت می‌باشد.

۲-۲ ادبیات ایران در دو بخش اشعار و ضرب‌المثل‌ها

دومین منبع از منابع تعیین اهداف، به ادبیات اختصاص یافته است. ادبیات شامل دو بخش اشعار و ضرب‌المثل‌ها می‌باشد.

الف- اشعار

در این قسمت پژوهش‌ها و مقالات در عرصه شعر با محتوا و درونمایه اقتصادی از جمله: کار و همت در ادبیات فارسی (اشعار و ضرب‌المثل‌ها)، موضوعات اقتصادی در ادبیات فارسی، هنرنمایی حافظ با اصطلاحات اقتصادی، فرهنگ کار و سرمایه صنعتی در ادبیات ایران، انعکاس نابرابری‌های اجتماعی در اشعار پروین اعتصامی، گردآوری و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و مؤلفه‌های اولیه با مضامین اقتصادی از بطن آنها استخراج شده است که شامل: قناعت/ دنیا وسیله‌ای برای رسیدن به هدف غایی است/ ذخیره نمودن/پس انداز/ دوری از حرص/ معامله/ سود و زیان/ سود/ خرید و فروش/ فروش/ خرید/ سرمایه/ تشویق به کار و

تلاش و پرهیز از تنبلی / سود / انجام کار هر چند در سطوح پایین اجتماعی / تشویق به کار و تلاش / پرهیز از تنبلی / کار کردن و از عمل خویش بهره جستن / عدالت و عدالت پروری / انجام کار با علاقه / پاداش دادن به کار درست / بخل / تجارت / اهمیت داشتن کار / توجه به بخش صنعت / کار توام با عمل نه حرف / انجام کار (با تخصص) / پرهیز از بیکاری / پرهیز از تقلب در کسب و کار / توجه به کیفیت تولیدات داخلی / اهمیت داشتن کار و علم / تخصص مداری در کار به همراه داشتن راهنمای خوب / دهقان (۱۳۹۰)؛ فیوضات و همکاران (۱۳۸۳)؛ فیوضات و همکاران (۱۳۸۷)؛ اکبر (۱۳۸۷)؛ حوزه (۱۳۸۹).

ب- ضرب‌المثل‌ها

در قسمت دوم یا به عبارتی ضرب‌المثل‌ها، کتاب دو جلدی فرهنگ بزرگ ضرب‌المثل‌های فارسی که به کوشش حسن ذوالفقاری گردآوری شده مورد مطالعه قرار گرفته است که با توجه به حجم بسیار گسترده این کتاب و دور شدن از بحث اصلی پژوهش و توجه به حجم و زمان محدود محتوای کتب درسی، با نمونه‌گیری هدفمند، هیجده مفهوم کلیدی که مستقیماً با اقتصاد ارتباط تنگاتنگ دارد انتخاب شده است. این مفاهیم به شرح ذیل می‌باشد:

پول / خرید / فروش / داد و ستد / صرفه‌جویی / دخل / خرج / سود / زیان / سرمایه / پس‌انداز / قرض / مال / کار / بدهکار / طلبکار / نقد / نسیه (ذوالفقاری، ۱۳۹۰، ج ۱ و ۲).

۲-۳- نیازهای جامعه ایران

سومین منبع از منابع تعیین اهداف نیازهای جامعه ایران می‌باشد که برای دستیابی به نیازهای جامعه ایران دو زیرمجموعه، تحت عنوان، مطالعه اسناد بالادستی (شامل: سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، سند چشم‌انداز بیست ساله کشور و برنامه ششم توسعه) و جمع‌آوری مصاحبه‌های از قبل صورت گرفته توسط خبرنگاران با کارآفرینان برتر در سطح کشور در نظر گرفته شده است.

الف- اسناد بالادستی

سومین منبع، اسناد بالادستی است که سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، سند چشم‌انداز بیست ساله کشور و برنامه ششم توسعه در بر گرفته است شامل:

یک. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

در سال‌های اخیر، هجمه دشمنان انقلاب اسلامی برای متوقف کردن روند پیشرفت کشور بیش از هر زمان دیگری بر عرصه اقتصاد تمرکز یافته‌است و به این منظور، با تحریم‌ها به مقابله با جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند. این تحریم‌ها برای کشور ما یک مسئله کوتاه مدت نیست و برای مقابله با آنها تدبیری بلند مدت در عرصه اقتصاد لازم است و این تدبیر، اقتصاد مقاومتی می‌باشد که در سال‌های اخیر مورد تأکید رهبر جمهوری اسلامی ایران (سید علی خامنه‌ای) بوده است. عبدالملکی (۱۳۹۳) اذعان می‌دارد که اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است که در شرایط دشواری، تهدید و دشمن، بتواند به اهداف خود برسد (ادیب و همکاران، ۱۳۹۵). رهبر جمهوری اسلامی ایران با ابلاغ سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی» بر اساس بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی که پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تعیین شده است، تأکید کردند: پیروی از الگوی علمی و بومی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی، عامل شکست و عقب نشینی دشمن در جنگ تحمیلی اقتصادی علیه ملت ایران خواهد شد، همچنین اقتصاد مقاومتی خواهد توانست در بحران‌های رو به افزایش جهانی، الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد و زمینه و فرصت مناسب را برای نقش آفرینی مردم و فعالان اقتصادی در تحقق حماسه اقتصادی فراهم کند (خامنه‌ای، ۱۳۹۲). با مطالعه و بررسی سند سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مؤلفه‌های اولیه از طریق تحلیل محتوای کیفی به شرح ذیل استخراج شده است:

فعال سازی بخش خصوصی / برخورد با مفسد اقتصادی / حمایت از صنعت و کشاورزی ملی / مدیریت منابع ارزی / مدیریت مصرف / اقتصاد دانش بنیان / الزامات اقتصاد مقاومتی در دو بخش الف) مردمی کردن اقتصاد ب) کاهش وابستگی به نفت / اهمیت کارآفرینی (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار سید علی خامنه‌ای، ۱۳۹۲)

دو. سند چشم‌انداز بیست‌ساله

متن کامل سند چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی؛ که در تاریخ ۱۳ آبان ۱۳۸۲ توسط رهبر جمهوری اسلامی به سران قوای سه‌گانه ابلاغ شد: با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه‌ریزی شده و مدبرانه‌ی

جمعی و در مسیر تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی، در چشم‌انداز بیست‌ساله، ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل. چشم‌انداز بیست ساله‌ی ابلاغ شده به مسئولان سیاستگذاری و برنامه‌ریزی، یک امر عملی و منطقی و قابل تحقق است که مؤلفه و مفاهیم اولیه پس از بررسی و مطالعه سند چشم‌انداز بیست ساله شامل:

بهبود فضای کسب و کار و رقابت‌پذیری بازارها/ بهره‌گیری از ظرفیت نهادهای خصوصی و غیردولتی/ گسترش و تعمیق نظام جامع تأمین مالی/ توسعه سرمایه‌گذاری/ ارتقاء کیفی و کمی صنعت بیمه/ جذب سرمایه/ افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر/ دانش‌بنیان نمودن صنایع بالادستی و پایین‌دستی نفت و گاز/ تشویق مهاجرت به مناطق روستایی/ حمایت‌های ویژه از فعالیت‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی مزیت‌دار بومی/ توجه به بازارهای دریایی/ توجه به حمل و نقل ریلی/ توجه به اقتصاد دانش‌بنیان/ اولویت دادن به حوزه‌های راهبردی صنعتی/ تولید محصولات و خدمات راهبردی/ ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی/ حمایت از صادرات کالاها/ همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان/ تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد: ارزش افزوده، تولید ثروت، بهره‌وری، کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار سید علی خامنه‌ای، ۱۳۸۲).

سه. برنامه ششم توسعه

رهبر جمهوری اسلامی ایران در نامه‌ای به رئیس جمهوری وقت (حسن روحانی)، سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه را ابلاغ کردند. این سیاست‌های کلی بر پایه محورهای سه‌گانه «اقتصاد مقاومتی»، «پیشسازی در عرصه علم و فناوری» و «تعالی و مقاوم‌سازی فرهنگی» و با در نظر گرفتن واقعیت‌های موجود در صحنه داخلی و خارجی تنظیم شده است تا به تحقق اهداف برنامه ششم، به ارائه الگوی برآمده از تفکر اسلامی در زمینه پیشرفت که به کلی مستقل از نظام سرمایه‌داری جهانی است. کمک کند. سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه دارای ۸۰ بند و شامل سرفصل‌های امور: «اقتصادی»، «فناوری اطلاعات و ارتباطات»، «اجتماعی»، «دفاعی و امنیتی»، «سیاست خارجی»، «حقوقی و قضایی»، «فرهنگی» و «علم، فناوری و

نوآوری» است. استخراج مفاهیم اولیه با بررسی و مطالعه برنامه ششم توسعه به شرح ذیل می- باشد:

ایجاد اشتغال و کاهش بیکاری / ایجاد بازارهای رقابتی داخلی و خارجی / اقتصاد دانش بنیان و متکی به سرمایه انسانی و فناوری / حمایت از کارآفرینی / حمایت و تأکید از تولیدات داخلی / توانمندی سازی بخش‌های خصوصی / توجه به بخش‌های تعاونی و خصوصی / توجه و حمایت از مشارکت مردم در فعالیت اقتصادی (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار سید علی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

ب- کارآفرینان برتر کشور

کارآفرین، فردی است که ایده‌ای را یافته و آن را تبدیل به فرصتی اقتصادی می‌کند. در فضای کسب و کار، فرصت، فکر نویی است که قابلیت تجاری شدن دارد (نازینی سی، ۱۳۸۷). از میان کارآفرینان برتر کشور، ۲۱ کارآفرین، که مصاحبه با آنها از قبل توسط خبرنگاران و افراد خبره در عرصه اجتماعی صورت پذیرفته، بصورت هدفمند انتخاب شده‌اند این افراد شامل:

ابراهیمی (۱۳۹۵) مالک گروه صنعتی غزال (دایتی). اکبری (۱۳۹۲) کارآفرین موفق کرمانشاهی. بختیاری (۱۳۹۴) موسس شرکت آیس‌پک. برزگر (۱۳۹۴) ایجادکننده فرصت‌های گردشگری. جعفری (۱۳۹۶) مدیر گل‌فروشی بهرام. جوان (۱۳۹۴) یک کارآفرین موفق. دانشور (۱۳۹۴) کارآفرین موفق عرصه معدن. رضایی عارف، (-) یک کارآفرین موفق. صادقی (۱۳۹۴) بنیان‌گذار شرکت تاکسی سرویس زنان در ایران. طریقت (۱۳۹۵) مدیر رستوران هانی. عالی نسب (۱۳۹۵) برندی برای اقتصاد ملی. عظیمی (۱۳۹۴) سوپر استار صنعت انیمیشن ایران. فروتن (۱۳۹۴) بهروز فروتن بنیان‌گذار شرکت بهروز. فلاحی (۱۳۹۴) مدیر موسسه کشاورزی و دامپروری فلاحی. کاظمی (۱۳۹۵) مخترع راه‌اندازی تولید قطعات خودروهای کشاورزی. کویکی (-) پدر جوش ایران. مظفری، (-) موسس شرکت نخ و طناب مظفری. هاشمی (۱۳۹۴) مخترع سوسک کش.

۳- گروه‌بندی

در این مرحله پژوهشگر به گروه‌بندی مفاهیم براساس شمارش آنها در اسناد مذکور پرداخته، که در قالب جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. گروه‌بندی

گروه‌بندی مفاهیم + فراوانی مقوله			
مقولات (طبقه) ۴	مقولات (طبقه) ۳	مقولات (طبقه) ۲	مقولات (طبقه) ۱
مطالعه زندگی افراد	مفهوم صادرات	صداقت ۳	هوش و استعداد
دیگر و علوم	اقتصاد دانش بنیان	فعالیت خیریه ۲	پشتکار ۷
مختلف ۷	بخش خصوصی ۴	خدمت به خلق ۲	توانمندی بالا ۳
بهره‌گیری از	بخش تعاونی ۴	متواضع و فروتن بودن	جسارت ۴
راهنمایی دیگران ۲	کاهش وابستگی به نفت	خودسازی	قدرت کلام بالا
متعهد بودن ۶	بیمه	خودشناسی	تشویق شدن ۲
کارگروهی ۷	سرمایه‌گذاری خارجی ۲	درستکار بودن ۴	خود را باور داشتن
مدیریت صحیح ۵	انرژی‌های تجدیدپذیر	ریشه پر قدرت مذهب	تلاش کردن ۳۲
آداب معاشرت	بازارهای حمل و نقل ریلی	داشتن	ذهن کنجکاو ۲
ارتباطات اجتماعی	مفهوم معامله ۱۲	خیرخواه دیگران بودن ۲	اخلاقیت ۶
	سود و زیان ۸۴	داشتن شخصیت متعالی	برنامه‌ریزی کردن ۱
	خرید و فروش ۱۰	از موفقیت دیگران شاد	ریسک‌پذیری ۳
	سرمایه ۱۰	شدن	علاقه داشتن به کار
	مفهوم صنعت ۳	گذشت ۲	خود ۱۲
	پول ۶۰	قناعت ۶	شناخت توانایی‌های
	دخل و خرج ۹	دوری از حرص ۴	خود ۶
	مال ۱۱	عدالت ۳	آزمون و خطا کردن ۲
	بدهکار ۷	بخل ۴	داشتن انگیزه ۲
	طلب ۹	درآمد مشروع ۲	آغاز کارآفرینی با
	نقد و نسیه ۱۱	پرهیز از اسراف و تبذیر ۵	رویاپردازی است ۳
	تولید	پرهیز از پول‌پرستی	درک مسئله
	توزیع	مصرف مشروع	استفاده درست از
	مالکیت	تقویت دشمنان (فروش سلاح و ...)	وقت ۳
	مالکیت عمومی	تولید یا خرید و فروش و مبادله موادی که استعمال	توانایی حل مشکل ۲
	مالیات	آنها برای بشر زیان دارد	عزت نفس
	منابع تولید	کارهایی که منجر به تجمل	محکم و استوار
	منابع تولید طبیعی	پرستی مفرط بشود	بودن ۳
		نماز	

گروه‌بندی مفاهیم + فراوانی مقوله			
مقولات (طبقه) ۴	مقولات (طبقه) ۳	مقولات (طبقه) ۲	مقولات (طبقه) ۱
	درک مفهوم قیمت	نوع دوستی	داشتن ذوق و سلیقه
	درک مفهوم ارزش	احترام به حرف دیگران ۲	اعتماد به نفس ۲
	توسعه روستا	خوش برخورد بودن	مثبت اندیشی ۲
	ایجاد اشتغال ۳	خوش قول بودن	پرهیز از تنبلی ۸
	ایجاد بازارهای رقابتی ۲	پرهیز از بیکاری ۵	سختی زندگی را
	حمایت از تولید داخل ۱۰	پرهیز از تقلب ۲	کشیدن ۴
	مشارکت مردم در فعالیت	پرهیز از کفران نعمت	پیگیر امور بودن
	اقتصادی ۳	پرهیز از اهمال کاری در	داشتن این تفکر که
	برخورد با مفاسد اقتصادی	بهره برداری از طبیعت	شکست عامل
	مدیریت منابع ارزی	در نظر گرفتن حقوق مال	پیروزی است ۳
	ترک زندگی تشریفاتی تهران به	بر انسان	فکر و اندیشه نو
	منظور موفقیت در تولید	همه چیز را از خدا	داشتن ۶
	محصولات کشاورزی	دانستن ۲	قدرت تحلیل مسئله
	صرفه جویی ۲	در نظر گرفتن دنیا به	
	کارآفرینی ۴	عنوان وسیله‌ای برای	
	برندسازی تجاری	رسیدن به اهداف غایی ۳	
	کار کردن ۱۲۷	عبادت دانستن کار	
	کار توأم با عمل نه حرف ۴	کار جزیی از ایمان است	
	کار توأم با تخصص ۱۱	حرام دانستن مواد مخدر،	
	قرض ۱۱	قمار و شراب..	
	داشتن رقیب و رقابت کردن ۴	به فضیلت ارج نهادن	
	الگوبرداری از کار دیگران	آدمیت را در انسانیت	
	خلق ایده نوع ۶	دانستن ۲	
	پس انداز ۴	تولید خوب عبادت دانستن	
	سنجش موقعیت و نیاز بازار	در نظر گرفتن ثروت	
	تولید ثروت	بعنوان خیر	
		در راه خدا قدم برداشتن	
		در راه مملکت قدم	
		برداشتن	

۴- خوشه‌بندی

در این قسمت به منظور خوشه خوشه کردن اطلاعات براساس ماهیت و پایه محتوایی اسناد، مقولاتی که دارای خصوصیات و ویژگی‌های مشابه هستند در یک خوشه، و تحت یک عنوان گماشته شده است.

جدول ۲. خوشه‌بندی

عناوین خوشه‌بندی	جمع فراوانی	طبقه‌بندی
ویژگی‌های فردی	۱۲۸	مقولات (طبقه) ۱
اخلاق اقتصادی	۸۱	مقولات (طبقه) ۲
مفاهیم اقتصادی	۴۷۱	مقولات (طبقه) ۳
ویژگی‌های اجتماعی	۲۹	مقولات (طبقه) ۴

جدول ۳- خوشه ویژگی‌های فردی

اعتماد به نفس	ریسک‌پذیری و جرات‌ورزی
پذیرش اشتباه و تحمل ناکامی و شکست	برنامه‌ریزی و برنامه‌محوری
مطالعه سرگذشت کارآفرینان موفق	شناخت توانایی‌های خود به هنگام انتخاب کسب و کار
	درک مسئله و توانایی حل خلاق آن

جدول ۴- خوشه مفاهیم اقتصادی

سرمایه	معامله (مصرف و خرید، پول، فروش)
سود و زیان	دخل و خرج
نقد و نسبه	پس‌انداز
صنعت و کشاورزی و خدمات	بدهکار- طلب‌کار (قرض‌الحسنه)
بیمه	صرفه‌جویی
صادرات و واردات	مالکیت
مالیات	کار
تولید	انرژی

جدول ۵- خوشه ویژگی‌های اجتماعی

بهره‌گیری از تجارب دیگران
تعهد و مسئولیت اجتماعی (لحاظ کردن خیر دیگران)
برخورداری از روحیه کار جمعی (تیمی)
مدیریت اثربخش عوامل و نیروی کار
تعاملات مثبت انسانی (رعایت کرامت انسان‌ها)

جدول ۶- خوشه اخلاق اقتصادی

صداقت و امانتداری
گذشت از خطای زبردستان
قناعت و پرهیز از طمع‌ورزی
انفاق و دوری از بخل
عدالت / انصاف
پرهیز از تقلب و کم‌فروشی

مؤلفه‌های بدست آمده از خوشه‌بندی (چهار مقوله ویژگی‌های فردی، ویژگی‌های اجتماعی، مفاهیم اقتصادی و اخلاق اقتصادی) را می‌توان با توجه به ماهیت و معنای آنها در زیرمجموعه هر یک از ابعاد آموزش و پرورش متلاقی گنجانند و به نوعی به مفاهیم موجود در هر بعد آن ارتباط داد. در آموزش و پرورش متلاقی تلاش بر این است تا فرد به خودیکپارچگی^۱ و تمامیت شخصی^۲ براحتی دست یابد. متلاقی بودن به تلفیق درون فردی، میان فردی، برون فردی و ماوراءفردی اشاره دارد. بعد درون فردی به احساسات و ادراکات درونی فرد مربوط می‌شود. بعد درون فردی همچنین شامل شخصیت‌های فرعی هر فرد مانند پرخاشگری یا منفعل بودن، مردانه یا زنانه بودن و سایر خودهای فرعی مربوط می‌شود. بعد میان فردی شامل روابط با دیگران، چگونگی درک یادگیرنده از دیگران و چگونگی برقراری ارتباط با آنها می‌باشد. بعد برون فردی به بستر یا ساختار اجتماعی‌ای که تجربه‌های دانش‌آموز

1. Self-integration
2. Personal wholeness

تبیین اهداف تربیت اقتصادی دوره ابتدایی در ایران مبتنی بر سنتز پژوهی

را احاطه کرده است مربوط می‌شود بعد ماوراء فردی را می‌توان به منزله بعدی که سه بعد دیگر را در بر گرفته است مطرح نمود. این بعد به تجربه‌های کیهانی یا روحانی دانش‌آموز مربوط می‌شود. آموزش و پرورش متلاقی تلاش می‌نماید هشیاری نسبت به خودهای فرعی مختلف را تسهیل کرده، و در نهایت آنها را با یکدیگر هم‌نوا کند (میلر^۱، ترجمه مهرمحمدی، ۱۳۸۹: ۲۴۵ و ۲۴۶).

ویژگی‌های فردی با بعد درون‌فردی در آموزش و پرورش متلاقی دارای ارتباط و تشابه قلمرویی است چراکه بعد درون‌فردی به احساسات و ادراکات درونی فرد، شخصیت‌های فرعی هر فرد اشاره دارد که این موارد می‌تواند زیر عنوان ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان ابتدایی قرار گیرد.

ویژگی‌های اجتماعی کودکان ابتدایی را می‌توان با بعد میان‌فردی شامل روابط با دیگران، چگونگی درک یادگیرنده از دیگران و چگونگی برقراری ارتباط با آنها در یک حیطه قرار داد چرا که هر دو مفهوم بر ساحت تربیت اجتماعی آدمی تمرکز دارد.

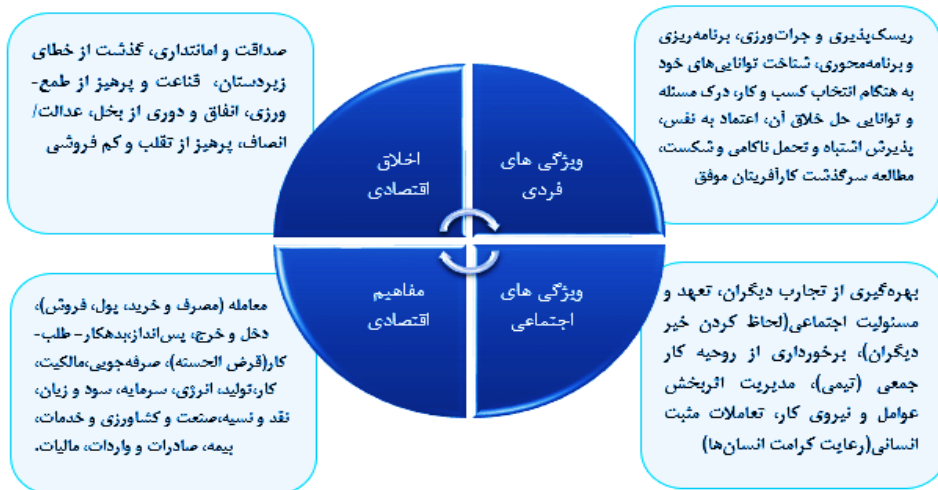
مفاهیم اقتصادی بر یادگیری موضوعاتی تأکید دارد که در بستر تجربه‌ی دانش‌آموز و ارتباط او با محیط پیرامون قابل دریافت و یادگیری است بویژه کودکان سال‌های نخست دبستان که از طریق تعامل و کار کردن مستقیم با اشیا و مواد محسوس و عینی مسائل و مفاهیم مختلف را می‌آموزند (سیف، ۱۳۸۷).

اخلاق اقتصادی در واقع حیطه ارزشی دانش‌آموز را در بر می‌گیرد و این بعد همان بعد ماوراء فردی در آموزش و پرورش متلاقی هست که تلاش می‌کند بر تجربه فراگیری دانش‌آموز نیز توجه کافی و لازم را مبذول دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تبیین اهداف تربیت اقتصادی در دوره ابتدایی نگاشته شده است و در گروه پژوهش‌های کیفی قرار دارد و از نوع سنتز پژوهی (پژوهش تلفیقی) مبتنی بر تکنیک‌های متن‌کاوی است. در مرحله اول یعنی استخراج اطلاعات، محقق با جمع‌آوری اطلاعات از منابع

مختلف در زمینه اقتصاد اسلامی (کتب اقتصاددانان و نظری به نظام اقتصاد اسلامی)، ادبیات فارسی (اشعار و ضرب‌المثل‌های فارسی) و در نظر گرفتن نیازهای جامعه ایران (بررسی اسناد بالادستی شامل: سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، سند چشم‌انداز بیست ساله، برنامه ششم توسعه و جمع‌آوری متون مصاحبه شده با کارآفرینان برتر کشور) در راستای رسیدن به اهداف گام برداشته است. در مرحله خلاصه‌سازی مفاهیم و مؤلفه‌های اولیه در قالب عبارات کوتاه و کلمات کلیدی ارائه شده است. در مرحله گروه‌بندی، هویت مفاهیم اصلی با شمارش مفاهیم در اسناد مذکور بدست آمده است. در مرحله خوشه‌بندی، خوشه خوشه کردن براساس ماهیت و پایه محتوایی اسناد صورت پذیرفته است بطوریکه چهار خوشه اصلی ویژگی‌های فردی، اخلاق اقتصادی، مفاهیم اقتصادی، و ویژگی‌های اجتماعی به همراه مؤلفه‌ها، ذیل مفاهیم آنها در قالب جداول ۲ تا ۶ ارائه شده است. اما در مرحله مصورسازی اطلاعات، با گذر از مراحل فوق، اطلاعات بصورت تصویری برای رسیدن به درک بهتر ترسیم می‌شود. بطوریکه می‌توان اطلاعات حاصله را تصویرسازی نمود و دستیابی به اهداف را بطور مصور مشاهده کرد.

شکل ۱. مصورسازی اطلاعات تربیت اقتصادی در چهار خوشه اصلی

- با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر که رسیدن به اهداف برنامه درسی تربیت اقتصادی دوره ابتدایی بوده است. می‌توان پیشنهادات ذیل را ارائه نمود:
- به نمایش گذاشتن رفتارهای اخلاقی در عرصه اقتصاد توسط هر یک از اعضای کادر مدرسه، اعم از مدیر، ناظم و معلمان
 - برگزاری کارگاه‌هایی به منظور ارتقا سطح علمی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی (در راستای اهداف پیشنهادی تربیت اقتصادی) والدین به منظور اجرای موفق برنامه
 - تعامل و ارتباط با محیط اجتماعی پیرامون مدارس از طریق دعوت از افراد برجسته و کارآفرین و فعال در حوزه اقتصادی در مدرسه به منظور پیوند مستحکم بین مدرسه و جامعه

منابع

- ابراهیمی، غلامرضا. (۱۳۹۵). مالک گروه صنعتی غزال (د/ب/تی). قابل دسترسی از طریق: <http://saten.ir/127816/>
- ادیب، یوسف؛ ابراهیمی هرستانی، اصغر؛ رضاپور، یوسف؛ طغیانی، مهدی. (۱۳۹۵). بررسی مبانی دینی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی. فصلنامه رهیافت/تغیاب اسلامی، ۱۰ (۳۶)، ۴۱-۵۷.
- استرایوس، ا؛ کاربین، جی. (۱۳۸۷). مبانی روش کیفی، ترجمه بیوک محمدی. تهران: سمت.
- آفاکاردان، احمد؛ کیهانی‌نژاد، مینا. (۱۳۹۱). ارائه مدلی برای استخراج اطلاعات از مستندات متنی، مبتنی بر متن‌کاوی در حوزه یادگیری الکترونیکی. فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات ایران، ۴ (۱۱) و ۱۲، ۴۷-۵۴.
- اکبری، الهام. (۱۳۹۲). کارآفرین موفق کرمانشاهی. قابل دسترسی از طریق: <http://forum.unc-co.ir/showthread.php?tid=6506>
- ایروانی، جواد. (۱۳۸۴). اخلاق اقتصادی از دیدگاه قرآن. مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی.

بازرگان، عباس. (۱۳۸۹). *مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته؛ رویکردهای متداول در علوم رفتاری*. تهران: دیدار.

بختیاری، بابک. (۱۳۹۴). *موسس شرکت آیس‌پک*. قابل دسترسی از طریق: <https://iranestekhdam.ir>

برزگر، عباس. (۱۳۹۴). *ایجاد کننده فرصت‌های گردشگری*. قابل دسترسی از طریق: <http://www.bavaryar.com>

بیلر، رابرت. (۱۳۸۹). *کاربرد روانشناسی در آموزش (ترجمه پروین کدیور)*. تهران: ناشران دانشگاهی. پیغامی، عادل و تورانی، حیدر. (۱۳۹۰). نقش برنامه درسی اقتصاد در برنامه تعلیم و تربیت رسمی و عمومی دنیا، ارائه یک برنامه عمل برای یک برنامه درسی مغفول. *فصلنامه نورآوری‌های آموزشی*، ۹ (۳۷)، ۳-۵۲.

تقی‌پور ظهیر، علی. (۱۳۸۵). *مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی آموزشی و درسی*. تهران: آگه جعفری، بهرام. (۱۳۹۶). *مدیر گل‌فروشی بهرام*. قابل دسترسی از طریق: <http://idealbusinessmag.com/>

جوان، طاهره. (۱۳۹۴). *یک کارآفرین موفق*. قابل دسترسی از طریق: <http://www.bavaryar.com>

جوانمردی، شهاب. (۱۳۹۲). *موسس شرکت فناپ*. قابل دسترسی از طریق: <http://roozafarin.com>

حوزه. (۱۳۸۹). *کار و همت در ادبیات فارسی (اشعار و ضرب‌المثل‌ها)*. *مجله ارمغان*، (۹). قابل بازیابی از طریق: <http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/5764/7456>

خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۸۲). *سند چشم‌انداز بیست‌ساله*. قابل دسترسی از طریق: <http://farsi.khamenei.ir/message-content?id=9034>

خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۲). *سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی*. قابل دسترسی از طریق: farsi.khamenei.ir/news-content?id=25370

خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۴). *برنامه ششم توسعه*. قابل دسترسی از طریق: farsi.khamenei.ir/news-content?id=30128

دادگر، یدالله؛ رحمانی، تیمور. (۱۳۸۶). *مبانی و اصول علم اقتصاد*. قم: موسسه بوستان کتاب. دانشور، فاطمه. (۱۳۹۴). *کارآفرین موفق عرصه معادن*. قابل دسترسی از طریق: <http://www.bavaryar.com>

دهقان، علی. (۱۳۸۹). *موضوعات اقتصادی در ادبیات فارسی*. *اندیشه‌های ادبی*، ۲ (۵)، ۱۹۳-۱۶۷.

تبیین اهداف تربیت اقتصادی دوره ابتدایی در ایران مبتنی بر سستریژوهی

دهقان، علی. (۱۳۹۰). هنرنمایی حافظ با اصطلاحات اقتصادی. فصلنامه زبان و ادب فارسی، ۱۵ (۴۷)، ۱۶۰-۱۲۹

ذوالفقاری، حسن. (۱۳۹۰). فرهنگ بزرگ ضرب‌المثل‌های فارسی (مثل‌های فارسی اقوام ایرانی و کشورهای فارسی زبان). تهران: معین.

رضایی عارف، علیرضا. (-). یک کارآفرین موفق. قابل دسترسی از طریق: <http://persianv.com/>
سلطانی، مرتضی. (۱۳۹۴). بنیانگذار گروه صنعتی و پژوهشی زر و خالق برندهای معتبری چون زر ماکارون. قابل دسترسی از طریق: <http://www.bavaryar.com>

سیف، علی‌اکبر. (۱۳۸۷). روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش. تهران: دوران.
شعبانی، حسن. (۱۳۹۱). مهارت‌های آموزشی و پرورشی: روش‌ها و فنون تدریس، جلد اول. تهران: سمت.

شورت، ادموند سی. (۱۳۹۲). روش‌شناسی مطالعات برنامه درسی (ترجمه محمود مهرمحمدی و همکاران). تهران: سمت.

صادقی، جمیله. (۱۳۹۴). بنیان‌گذار شرکت تاکسی سرویس زنان در ایران. قابل دسترسی از طریق: <http://www.bavaryar.com>

صافی، احمد. (۱۳۸۶). آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی تحصیلی و متوسطه، چاپ نهم، تهران: سمت.

صفوی، امان... (۱۳۸۵). روش‌ها، فنون و الگوهای تدریس. تهران: سمت.
طریقت، فاطمه. (۱۳۹۵). مدیر رستوران هانی. قابل دسترسی از طریق: <http://www.parvaresheafkar.com>

طغیانی، مهدی؛ زاهدی وفا، محمد هادی. (۱۳۹۱). امکان بهره‌گیری از آثار تمدن اسلامی در طراحی و تدوین الگوی اسلامی - ایرانی فرهنگ اقتصادی. مجله معرفت اقتصاد اسلامی، ۳ (۶)، ۵۵-۷۶.
طغیانی، مهدی؛ پیغامی، عادل. (۱۳۹۵). تعلیم و تربیت اقتصادی، جلد اول. تهران: دانشگاه امام صادق (علیه السلام).

عالی نسب، میرمصطفی. (۱۳۹۵). برندی برای اقتصاد ملی. قابل دسترسی از طریق: <http://nedaesfahan.ir/67488/>

عبدالملکی، حجت‌الله (۱۳۹۴)، اقتصاد مقاومتی؛ مبانی، سیاست‌ها و برنامه عمل، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)

عظیمی، بهرام. (۱۳۹۴). *سوپر استار صنعت انیمیشن ایران*. قابل دسترسی از طریق: <http://www.ictstartups.ir/fa/content/2235>

علیزاده کتلوثی، لیللا. (۱۳۹۲). *تحلیل محتوای کتاب‌های درسی ریاضی و تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های سواد مالی و اقتصادی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.

فتحی و اجارگاه، کورش. (۱۳۸۷). *اصول برنامه‌ریزی درسی*. تهران: ایران زمین.

فراهانی‌فرد، سعید و محسن کشاورز. (۱۳۹۳). *بررسی تجربی تحقق اهداف نظام اقتصادی اسلام در اقتصاد ایران پس از انقلاب اسلامی*. *مطالعات اقتصاد اسلامی*، ۷ (۱۳)، ۷-۳۰.

فروتن، بهروز. (۱۳۹۴). *بهروز فروتن بنیان‌گذار شرکت بهروز*. قابل دسترسی از طریق: <http://www.bavaryar.com>

فلاحی، ماهرخ. (۱۳۹۴). *مدیر موسسه کشاورزی و دامپروری فلاحی*. قابل دسترسی از طریق: <http://www.ea.wenet.ir/index.php/fa/how/41-2011-05-11-05-22-00>

فیوضات، ابراهیم؛ حسینی‌نثار، مجید. (۱۳۸۳). *بررسی جایگاه کار و کوشش در شعر فارسی*. *پژوهشنامه علوم انسانی*، - (۴۱ و ۴۲)، ۱۰۵-۱۳۰.

فیوضات، ابراهیم؛ مبارکی، محمد. (۱۳۸۷). *فرهنگ کار و سرمایه صنعتی در ادبیات ایران*. *پژوهشنامه علوم انسانی*، - (۵۷)، ۲۷۹-۳۱۶.

قادری، مصطفی. (۱۳۹۱). *عمل و نظریه در مطالعات برنامه درسی*. تهران: آوای نور.

کاظمی، فاطمه. (۱۳۹۵). *مختصر راه‌اندازی تولید قطعات خودروهایی کشاورزی*. قابل دسترسی از طریق: <http://www.karabazar.com>

کاکوجویباری، علی اصغر. (۱۳۹۱). *مسئولیت آموزش و پرورش در تربیت اقتصادی دانش‌آموزان*. *روزنامه اقتصاد؛ رسانه معلمان*، - (۹۲)، ۱۴.

کوکبی، امیرحسین. (-). *پدر جوش ایران*. قابل دسترسی از طریق: <http://kasracnc.com/index.php/>

مازندرانی، حبیب اله. (۱۳۹۶). *تبیین ضرورت ارتقای سواد رسانه‌ای مبتنی بر سنتز پژوهی*. ماهنامه مدیریت رسانه، - (۳۸)، ۹-۲۴.

مجدالدین، اکبر. (۱۳۸۷). *انعکاس نابرابری‌های اجتماعی در اشعار پروین اعتصامی*. *پژوهشنامه علوم انسانی*، - (۵۷)، ۳۶۵-۳۹۶.

مطهری، مرتضی. (۱۳۶۸). *نظری به نظام اقتصادی اسلام*. تهران: صدرا.

تبیین اهداف تربیت اقتصادی دوره ابتدایی در ایران مبتنی بر سنتز پژوهی

مظفری، فرحناز. (-). *موسس شرکت نخ و طناب مظفری*. قابل دسترسی از طریق: <http://mortezaelahi.com>

معصومی، مهدی. (۱۳۹۳). *صاحب مجموعه تلاوتگ. ماهنامه معیشت*، - (۵)، ۷۲-۷۵.
مکیان، سید نظام‌الدین؛ ناصری، شهناز. (۱۳۹۳). *بررسی تطبیقی اهداف اقتصادی مکتب اقتصاد اسلامی و اقتصاد سرمایه‌داری*. *فصلنامه اقتصاد و بانکداری اسلامی*، ۶ (۸)، ۷-۲۸.

ملک افضل، محسن؛ یزدان‌شناس، منیره. (۱۳۹۳). *سوداگرایی و معنویت در اقتصاد اسلامی با رویکرد آیات الاحکامی قرآن کریم*. *پژوهش‌های اخلاقی*، - (۱۸)، ۱۰۱-۱۲۳.

ممشلی، محمد. (۱۳۹۲). *نیاز سنجی برنامه درسی سواد مالی در آموزش و پرورش دوره ابتدایی به قصد طراحی برنامه درسی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

منصور، محمود. (۱۳۸۵). *روانشناسی ژنتیک: تحول روانی از تولد تا پیری*. تهران: سمت.

موسی زاده، زهره؛ عظیم زاده اردبیلی، فائزه؛ صنعتی، فاطمه. (۱۳۹۴). *کاربست مؤلفه‌های حوزه توزیع تربیت اقتصادی در نظام آموزش و پرورش مبتنی بر آموزه‌های اسلامی*. *مجله علوم تربیتی از دیدگاه اسلام*، ش ۱۶: ۲۰-۵.

موسی‌زاده و صنعتی. (۱۳۹۶). *تبیین مؤلفه‌های تربیت اقتصادی براساس آموزه‌های اسلامی*. دو فصلنامه علمی- پژوهشی تربیت اسلامی. ۱۲ (۲۴) ۷۳-۹۷.

میزابگی، علی. (۱۳۸۴). *برنامه‌ریزی درسی و طرح درس در آموزش رسمی و تربیت نیروی انسانی*. تهران: یسطرون.

نازبنی سی، پری. (۱۳۸۷). *جایگاه کارآفرینی در دانشگاه هزاره سوم*. *مجله کار و جامعه*، - (۱۰۳)، ۲۸-۴۴.

هاشمی، شکوه‌السادات. (۱۳۹۴). *مخترع سوسک کش*. قابل دسترسی از طریق: <http://www.bavaryar.com>

هدایتی، اکبر؛ ملکی، حسن؛ صادقی، علیرضا؛ سعیدی‌پور، اسماعیل. (۱۳۹۵). *طراحی و اعتباریابی الگوی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی برای دوره کارشناسی ارشد رشته برنامه درسی*. *مجله پژوهش‌های کیفی در برنامه‌ریزی درسی*، ۱ (۴)، ۲۷-۶۱.

یوسفی افراشته، مجید؛ قاضی طباطبایی، محمود؛ غروی، محمدجواد؛ بازرگان، عباس، شکوهی یکتا، محسن. (۱۳۹۳). *دستاوردهای یادگیری مورد انتظار از دانش‌آموختگان کارشناسی رشته علوم آزمایشگاهی از نظر کارفرمایان: یک پژوهش کیفی*. *مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت*، ۳ (۲)، ۲۱۵-۲۰۲.

- Chakrabarty, K. C. (2012). *Financial Education in Schools*, available free on the OECD Web site: http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/FinEdSchool_web.pdf.
- Elonge, Michael. (2013). *An Evaluation of Financial Literacy in Elementary Schools towards Financial Education Enhancement: A Case Study of Baltimore Public Schools. Literacy Information and Computer. Education Journal (LICEJ)*, Volume 4, Issue 4.
- Mandell, L., and Hanson, K. (2009). "The impact of financial education in high school and college on financial literacy and subsequent financial decision making". Paper presented at the American Economic Association Meeting, San Diego, CA.
- Ritchie, J., Lewis, J., Nicholls, C. M., & Ormston, R. (Eds.). (2013). *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. London: Sage.
- Unicef. (2012). *Child Social And Financial Education*. Available by: https://www.unicef.org/publications/files/CSFE_module_low_res_FINAL.pdf